

Для студентів, які мали високий і дуже високий рівень креативності було рекомендовано такі засоби:

- психокорекційні вправи: “Спогади” [11], “Створювати, або не створювати” [11], “Правильне створювання” [11] (протягом 2 тижнів по 1,5 години на добу);
- тренінг “Технологія успіху: як взяти життя у свої руки” [12] (протягом 2 тижнів по 2 години на добу).

Названі психолого-педагогічні засоби, які були рекомендовано студентам різних спеціальностей, сприяли підвищенню їхнього рівня креативності. Загальний показник рівня креативності студентів на четвертому році наукового дослідження характеризувався дуже високим рівнем креативності – 48,7% від загальної кількості досліджуваних. Це засвідчило ефективність проробленої нами науково-дослідної роботи.

Висновки... При використанні всіх вищезазначених засобів навчання набуває творчо-пошукового характеру. У студента виникає та поглиблюється потреба в отриманні нових знань, а також прагнення до самостійної роботи. Саме рівень їхньої креативності є необхідною передумовою успішної навчально-пізнавальної діяльності.

Література

1. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей. – М.: Академия, 2002. – 317 с.
2. Моляко В.А. Техническое творчество и трудовое воспитание. – М.: Знание, 1985. – 407 с.
3. Николаенко Н.Н. Психология творчества. – СПб.: Речь, 2005. – 277 с.
4. Платонов К.К. Проблемы способностей. – М.: Наука, 1972. – 312 с.
5. Пономарев А.Я. Психология творчества. – М.: Педагогика, 1988. – 430 с.
6. Лук А.Н. Психология творчества. – М.: Наука, 1978. – 128 с.
7. Максимова С.В. Творчество: созидание или деструкция. – М.: Владос, 2006. – 476 с.
8. Носков В.И. От самопознания – к своей профессии. Учебное пособие. – Донецк.: Юго-Восток, 1999. – 160 с.
9. Харькин В.Н. Педагогическая импровизация: теория и методика. – М.: МИП «НВ», «Магистр» 1992. – 159 с.
10. Осипова А.А. Общая психокоррекция. – М.: ТЦ «Сфера», 2000. – 509 с.
11. Фанч Флеминг Пути преобразования. Модули развития. – К.: Наука, 1997. – 453 с.
12. Добротворский И.Л. Новейшие психотехнологии влияния на людей. – М.: Владос, 2002. – 189 с.

Анотація

У статті розглядається проблема виявлення рівня креативності студентів та засоби його підвищення. Зазначається, що саме використання педагогічної імпровізації та форм психокорекційної роботи (рольових ігор, групової дискусії, тренінгу) сприяє підвищенню рівня креативності студентів.

Аннотация

В статье рассматривается проблема выявления уровня креативности студентов и средства его повышения. Указывается, что именно использование педагогической импровизации и форм психокоррекционной работы (ролевых игр, тренинга) способствуют повышению уровня креативности студентов.

Подано до редакції 06.02.2009.

© 2009

Рябокін Л.М.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ВТНЗ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасний етап суспільного та економічного розвитку в Україні характеризується інтенсивною психологізацією всіх сфер соціальної практики. Підготовка психологів проводиться нині у всіх вищих навчальних профільних та непрофільних закладах, де є гуманітарні спеціальності. Причиною популярності цієї професії є потреба суспільства у психологічно компетентних фахівцях. Найбільшою вона є у сфері освіти, охорони здоров'я, армії, міліції, кадрових агенціях та інших державних структурах.

Крім того, зросла потреба звернення людей за психологічною допомогою не тільки у складних життєвих ситуаціях, а й під час тяжких захворювань. В той же час, у зв'язку із зростанням числа випускників психологічних факультетів, усе помітнішим стають недоліки у їх професійній підготовці.

Входження освіти України у світовий освітнянський простір, підготовка спеціалістів на рівні міжнародних стандартів вимагають суттєвого покращання процесу формування фахівців різних напрямів із вищою освітою. Передусім, це стосується закладів вищої освіти соціально-гуманітарного спрямування, в яких, шляхом вдосконалення навчально-виховного процесу, різних видів практик студентів, можна досягти значно вищого рівня професійної підготовки, і як кінцевий результат – закласти необхідний фундамент формування особистості сучасного фахівця.

Нинішній стан системи фахової підготовки психологів характеризується наявністю протиріч, основними з яких є протиріччя між:

- абстрактним характером предметів навчальної діяльності і реальним предметом майбутньої професійної діяльності;

- виконавчою, репродуктивно-пасивною позицією студента у навчанні (активність у відповідь на управлінський вплив викладачів) та ініціативною позицією фахівця у трудовій діяльності;
- опорою у традиційному навчанні на процеси сприймання, уваги, пам'яті та вимогами соціальної практики до особистості фахівця, передусім, до його професійної свідомості;
- відсутністю навчальних дисциплін, що спрямовані на розвиток професійного мовлення майбутніх психологів, і необхідністю володіння їм як основним засобом психологічного впливу у професійній діяльності;
- диференціацією викладання всіх навчальних дисциплін у вищому навчальному закладі й необхідністю їх інтеграції відносно кінцевих цілей навчання.

Останнє протиріччя є одним із найважливіших, тому що предметно-дисциплінарна побудова навчального матеріалу не відповідає, на наш погляд, належній орієнтації навчання на особливості особистісної підготовки психологів до якісної професійної діяльності. Останнім часом стає серйозним питання про підготовку етичного професіонала, головним в якому – це формування правильного відношення до праці, яка повинна стати потребою, звичною і улюбленою частиною життя.

Природно, що поява професіоналів у галузі психології повинна бути забезпечена новою і продуктивно працюючою системою підготовки, яка покликана формувати досвід майбутнього суб'єкта професії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Традиційним предметом досліджень у галузі психології професійної освіти та педагогічної психології було вивчення різних видів професійної діяльності з точки зору вимог, що висуваються до суб'єкта діяльності. Достатньо повно описані особливості праці, зміст і основні види професійної діяльності, професійні навички та вміння, розробляються проблеми діагностики працездатності, професійний потенціал фахівця з практичної психології (Г.С.Абрамова, М.Ю.Варбан, О.П.Єрмолаєва, З.Г.Кісарчук, І.П.Манюха, А.Н.Новіков, М.Ніхон, Д.Е.Супер та ін.).

У центрі уваги дослідників знаходяться професійно-важливі якості особистості психолога, а саме: рефлексивність, комунікабельність, організованість, відповідальність, емпатійність, творчість та ін. (О.Ф.Бондаренко, М.В.Молоканов, В.Г.Панок, Н.І.Пов'якель, О.С.Романова, Н.В.Пророк, Н.В.Чепелєва, О.В.Швачко та ін.), особливості процесу професіоналізації психологів (Ж.П.Вірна, С.Д.Максименко, О.М.Родіна, П.Н.Прудков, Є.В.Чорний, G.Egan, R.W.Ekstein, S.Robert та ін.), професійне становлення особистості та професійне самовизначення, яке являє собою один з аспектів становлення професійної свідомості (М.Ю.Варбан, М.Р.Гінзбург, Т.В.Кудрявцева, І.М.Семенов, С.Ю.Степанов, В.Ю.Шегурова, О.Р.Фонарьов та ін.).

Формулювання цілей статті... Мета дослідження полягає у підвищенні ефективності практичної підготовки майбутніх психологів у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження... Професійна підготовка фахівців припускає професійне навчання, в результаті якого той, хто навчається, оволодіває системою наукових знань і пізнавальних умінь та навичок. Навчання відбувається як у безпосередній взаємодії педагога і студента, так і при самостійній роботі студента, його активній позиції у навчанні. Для професійного заняття психологією важливі особисті якості, оскільки інструментом роботи для психолога, багато в чому, є його особистість.

З метою формування особистості професіонала використовуються різноманітні психолого-педагогічні стратегії, такі як стратегія розвитку потрібних психологічних якостей; стратегія жорсткого формування як навчання чіткому складу трудових дій; стратегія м'якого формування як навчання широкого спектру трудових дій; стратегія корекції; стратегія розвитку особистості професіонала.

Слід відзначити, що особливу проблему складає побудова смислової картини світу професіонала. На думку гуманістичних психологів, основне завдання освіти полягає не в передачі знань, а в формуванні здатності знаходити унікальні сенси життя. Професія – це один із способів відповісти на питання: навіщо я на цьому світі? Де моє місце в ньому? Відповіді на ці питання пов'язані з розвитком професійної самосвідомості, що власне і забезпечує професійний розвиток, зростання і нормальне щоденне функціонування професіонала. Професійна самосвідомість – це уявлення про себе як про професіонала, сукупність самооцінок і описів, емоційних відносин до себе як до професіонала. Саме ця структура дозволяє незадоволеність собою перетворити на професійне зростання.

Крім того, важливе місце в підготовці психологів посідає активність самого студента, бо, на жаль, багатьом студентам ще тільки належить стати суб'єктами навчальної діяльності, оволодіти тими навиками самостійно вчитися, якими вони не встигли оволодіти в середній школі. Студентам необхідно виробити свій стиль навчально-професійної діяльності, оволодіти самостійною роботою з підручниками, розвинути схильності до дослідницької і практичної роботи, що пов'язано із значною перебудовою мислення студента у бік формування професійного розвитку.

Слід також звернути увагу на викладання психології, оскільки ця навчальна дисципліна є достатньо новою галуззю, тому в її викладанні спостерігається деяка неструктурованість. Студентові необхідно самому докладати зусилля для структуризації матеріалу, для засвоєння системи наукових і практичних знань, бо саме він несе

відповідальність за той світогляд, який у нього складеться до кінця навчання.

Відомо, що сама професія психолога належить до групи професій, які орієнтовані на вирішення суспільних проблем, питань ефективної соціалізації особистості і тому припускає спілкування з різними людьми. Отже, психологові потрібно формувати в собі готовність “розуміти” людей, орієнтуватися в способах їх життєдіяльності, включаючи і уміння орієнтуватися в різних видах професійної праці.

Реально стати освіченим фахівцем-психологом дуже непросто. Наприклад, при навчанні в педагогічних вищих навчальних закладах, майбутній психолог часто вимушений засвоювати конкретні напрями роботи, конкретні методики [3, с. 54]. Проблема полягає в тому, щоб, через засвоєння конкретних форм і методів дослідницької або практичної діяльності, освоювати і всю психологію в цілому.

Як писав М.Мамардашвілі, “в просторі світу є якась крапка, потрапивши в яку, ми просто вимушені обернути себе, свій рух і зупинитися”, і саме “в цій крапці якраз і перетинаються визначальні буття “силові лінії”, потрапивши в перехресті яких ми і завмираємо, уражені мудрістю, що відкрилася раптом, мудрістю пристрою миру” (Мамардашвілі, 1990). У якомусь сенсі студент-психолог по суті своїй вже перетворюється на “мудреця”, який повинен прагнути не сприймати навколишній світ (і мир психології) як нагромадження різних фактів, теорій, авторитетів і тому подібне, а як, по-своєму, навіть гармонійну систему, особливістю якої є і внутрішня суперечність, і багато не вирішених, але вже позначених (осмислених) проблем і ін. Навчитися бачити цю гармонію в змінному хаосі – і є мудрість. Якщо ж студентів-психологів так і не вдається виробити в собі цю готовність бути “мудрецем”, то його навчання у ВТНЗ може серйозно ускладнитися.

Для когось, на жаль, а для когось – на щастя, в психології і у викладанні психології існує деякий неминучий “хаос” (хоча, звичайно, викладачі і прагнуть навести порядок в навчальних програмах). Мова йде про “хаос” в самій психології, багато в чому визначеному різноманітністю шкіл і підходів до даних проблем. Відмітимо, що в природі саме “різноманіття видів” забезпечує збереження життя на Землі навіть при найнеприємніших катаклізмах і “сюрпризах”. Таким чином, треба лише радіти такому різноманіттю, але розібратися в ньому дійсно складно. Як вже не раз наголошувалося, по-справжньому пізнати мир психології “взагалі” не можна, хоча можна насолодитися різноманіттям і незбагненністю цього світу. Але, виділивши для себе суттєву психологічну проблему, можна, “завдяки” цій проблемі (або через “призму” цієї проблеми), поглянути на всю психологію, а через неї – на весь навколишній світ і на своє місце на цьому світі [5, с. 76].

Ще С.І.Гессен, розмірковуючи про особливості університетської освіти, вказував на те, що головною метою університетського курсу є формування “наукового методу пізнання”, а не просто “висловлювання фактів”, і писав, у зв’язку з цим: “Справжня університетська лекція ніколи не висловлює просто результатів дослідження; ні, вона показує, як вчений лектор прийшов до цих результатів. Хороші лекції і науково поставлені заняття доповнюють і взаємно допомагають один одному. Завдання тих та інших – спонукати до самостійного дослідження предмету, залучити їх в дослідницьку роботу наукової думки; якщо в лекціях професор, розвиваючи свій погляд, викликає студента на критику, то в семінарських заняттях він, у свою чергу, виступає в ролі критика проведеного студентом дослідження” (Гессен, 1995). Таким чином, студент повинен навчатися самостійно досліджувати наукову проблему (у психології – і проблему деякої “плутанини” і різноманітності в наукових знаннях та уявленнях), а результати своїх досліджень творчо обговорювати з викладачем.

Примітно, що проблему “плутанини” і “різноманітності” в психології набагато частіше і набагато глибше переживають саме студенти, ніж психологи, що вже “відбулися”, і викладачі психології. Для фахівця, що вже “розібрався” з психологією, все набагато простіше. Він вже вибрав найбільш сильну, із його точки зору, концепцію, теоретичний підхід або навіть окрему групу методів і всю психологію бачить тепер через “призму” свого підходу.

Основною ідеєю справжньої психосоціальної технології є створення умов для саморозкриття можливостей і здібностей людини, щоб “піднятися” до власного найбільш високого духовного рівня за рахунок професіоналізму. Крім того, на нашу думку, для підготовки майбутніх психологів необхідне проходження психологічної практики, адже практика – органічна складова навчально-виховного процесу, важливий етап перевірки готовності студента до професійної діяльності. Готовність до неї, як інтегральна властивість особистості, на наш погляд, може бути представлена як єдність трьох взаємопов’язаних компонентів: мотиваційної, професійної та емоційно-вольової готовності. Критерієм сформованості такої готовності особистості до професійної діяльності є здатність студента використовувати знання, навички й уміння, отримані у ВТНЗ, на практиці, в умовах сучасної життєдіяльності [1, с. 63].

За умов складної соціально-економічної ситуації, в якій ми нині знаходимось, важливо оптимізувати практику студентів, що передбачає:

- вибір найкращого варіанта практики з-поміж можливих;
- приведення системи різних видів практик в найкращий стан, що означає максимальний педагогічний ефект при мінімальних матеріальних витратах і затратах зусиль методистів, викладачів.

Критеріями оптимізації практики, на наш погляд, можуть бути:

- зміст і значущість практики в загальній підготовці спеціаліста. Це, передусім, рівень відповідності значущості та змісту практики меті і завданням загальнонаукової та професійної підготовки студентів;
- ступінь відповідності форм та змісту практики реальним можливостям виробництва, соціуму;
- повнота забезпечення результативності практики на основі нормування витрат часу й активізації діяльності студентів.

Перелічені критерії можуть деталізуватись і змінюватись залежно від спеціалізації.

На основі вищезазначеного, в процесі формування особистості професіонала під час практики, на наш погляд, важливо дотримуватись таких принципів:

- інтеграції всіх суб'єктів підготовки спеціаліста (це, перш за все, координація зусиль ВНЗ, середньої загальноосвітньої та професійної шкіл, наукових установ щодо підготовки сучасних фахівців, причому, в умовах ВНЗ.
- це об'єднання зусиль кафедр психології та педагогіки для досягнення загальної мети);
- поетапної реалізації професійної підготовки спеціаліста (в контексті загального навчально-виховного процесу мають бути чітко розмежовані завдання, зміст, форми проведення різних видів практик студентів);
- забезпечення суб'єктності позиції студента у структурі його професійного становлення, що передбачає: а) максимальне усвідомлення студентом сутності практики (змісту, логіки, бачення кінцевих результатів, що визначають компетентність у майбутній професії та ін.), б) активізацію процесів особистісного самопізнання, самовизначення, саморозвитку, формування самостійності в професійній діяльності.

Саме тому для процесу особистісного професійного самотворення під час практики викладачам необхідно сформувати комплекс чітких цілей, які мають бути прийняті студентом як тривалі стратегічні орієнтири, створити загальні уявлення про їх майбутню професію, а також стійкі переконання щодо ролі практики. Викладачі кафедр, які проводять підготовку студентів-психологів, повинні до початку практики допомогти кожному студентові сформувати для себе перспективну мету "Яким я хочу бачити себе в майбутній професії?", змодельовати образ свого професійного "Я" в перспективі. Цьому має сприяти розроблення для кожної спеціальності професіограми спеціаліста.

Крім того, слід звернути увагу в процесі практичної підготовки студентів на галузь педагогіки – андрагогіку, суть, якої полягає в тому, що провідну роль в процесі навчання відіграє не викладач, а студент. Функцією викладача в цьому випадку є надання допомоги студенту у виявленні, систематизації, формалізації особистого досвіду останнього, корегуванні і поповненні його знань. В цьому випадку відбувається зміна пріоритетності методів навчання. Андрагогіка замість лекційних переважно передбачає практичні заняття, часто експериментального характеру, дискусії, ділові ігри, кейси, вирішення конкретних виробничих завдань і проблем. Крім того, міняється підхід до отримання теоретичних знань. На перше місце виходять дисципліни, що містять інтегрований матеріал по декількох суміжних областях знань (інтегративні дисципліни).

Як негативне явище слід зазначити, що процеси сприйняття, запам'ятовування, мислення у дорослої людини протікають не так продуктивно, як у дитини або підлітка. У зв'язку з цим першочергової ваги набувають методологія, методи, способи навчання, наприклад, використання мнемонічних прийомів запам'ятовування.

Висновки... 1. Формування сучасного творчого фахівця має відбуватись за умови максимальної інтеграції особистісного і професійного в структурі підготовки спеціаліста.

2. Наскрізним напрямом професійного становлення студента під час практики повинна стати його самостійна діяльність: процес самостійного цілеутворення, самодіагностики, самопізнання, розроблення адекватних програм самовдосконалення.

3 Практична підготовка майбутніх психологів має бути інтегрована в загальну програму формування життєвого простору студента і співвідноситись з програмою професійної підготовки у ВНЗ.

Література

1. Базілевська Л.С. Проблеми професійного становлення майбутнього психолога // Актуальні проблеми практичної психології: Зб. наук. праць. – Херсон, ПП Вишемирський В.С., 2007. – С. 56-61.
2. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности. – М.: ПЕР СЭ, 2001. – 356 с.
3. Кондратьева А.С. Связь познавательной компетенции с проявлениями внушаемости и ригидности в социальной перцепции. – Вестн. МГУ. Психология. – 1979. – № 2. – С.48.
4. Коробка Л.М., Данильченко Н.О. Самопізнання та саморозвиток майбутніх соціальних педагогів у процесі формування психологічної готовності до професійної діяльності // Вісник Харківського Національного Університету ім. В.Н.Каразіна, 2003. – № 599. – С.169.
5. Крыжко В.В., Павлутенков Е.М. Психология в практике менеджера образования. – СПб.: КАРО, 2001. – 304 с.
6. Кудрявцев Т.В. Учебное пособие по курсу "Психология". Психология профессионального обучения и воспитания / Под ред. Ю.Ф.Пущина. – М.: МЭИ, 1986. – 432 с.

7. Панок В.Г. Основні напрями професійного становлення особистості практичного психолога у вищій школі // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – №4. – С.14.
8. Рабочая книга практического психолога: Пособие для специалистов, работающих с персоналом / Под ред. А.А.Бодалева, А.А.Деркача, Л.Г.Лаптева. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2001. – 640 с.

Анотація

Формування сучасного творчого фахівця повинно відбуватися за умови максимальної інтеграції особистісного і професійного в структурі підготовки спеціаліста. Наскрізним напрямом становлення професійно-практичної навчальної діяльності стає робота майбутнього фахівця над собою в процесі самодіагностики, самопізнання; розроблення адекватних програм самовдосконалення.

Аннотация

Формирование современного творческого специалиста должно происходить при условии максимальной интеграции личностного и профессионального в структуре подготовки специалиста. А потому сквозным направлением становления студента во время профессионально-практической учебной деятельности должна стать работа будущего специалиста над собой в процессе самодиагностики, самопознания, разрабатывания адекватных программ самоусовершенствования.

Подано до редакції 26.04.2009.

Рекомендовано до друку докт. пед. наук, проф. Лузік Е.В.

© 2009

Тарарак Н.Г.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів музики на сучасному етапі вимагає визначення та наукового обґрунтування нових підходів до змісту, форм і методів організації підготовки кваліфікованих фахівців, розроблення концептуальних засад їхньої підготовки. Сучасні вимоги до професійного становлення особистості педагога-музиканта передбачають формування високої загально-педагогічної культури, гуманістичної позиції, забезпечення музично-педагогічної компетентності майбутнього фахівця.

Підвищення якості фахової підготовки майбутнього вчителя музики вимагає забезпечення цілісності педагогічного процесу, вагоме місце в якому займає інтеграція навчальних дисциплін. Саме інтеграція є фактором, що впливає на зміст і структуру фахової підготовки, сприяє системному засвоєнню теоретичних знань, практичних умінь та навичок, пов'язаних з музично-естетичною (зокрема вокально-хоровою) діяльністю. Важливу роль в інтеграції навчальних предметів музично-педагогічного циклу відіграють міжпредметні зв'язки, тобто певна система роботи викладачів і студентів у процесі навчання, яка передбачає єдність цілей, функцій, змістових і структурних елементів навчальних дисциплін, сприяє узагальненню, систематизації і міцності музично-педагогічних знань і формуванню професійно-музичних умінь та навичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Використання міжпредметних зв'язків у фаховій підготовці майбутніх учителів досліджувалося в працях Н.Гребенюк, А.Єрьомкіна, Т.Іванченко, С.Іларіонова, В.Кирилова, Г.Первушиної та деяких ін. Зв'язки між предметами естетичного циклу – музикою, літературою, образотворчим мистецтвом – досліджено О.Борисовою, І.Ляшенком, Н.Мироною, В.Розумним, Є. Зінченком та ін.

Проте аналіз та обґрунтування педагогічних умов, які б сприяли ефективній реалізації міжпредметних зв'язків вокально-хорових дисциплін у фаховій підготовці майбутніх учителів музики дослідниками не здійснювалися, що й зумовило наше звернення до цієї проблеми.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягала у визначенні та науковому обґрунтуванні педагогічних умов реалізації міжпредметних зв'язків вокально-хорових дисциплін у фаховій підготовці майбутніх учителів музики.

Виклад основного матеріалу дослідження... Аналіз наукових праць Л.Арчажникової, А.Болгарського, Н.Гузій, О.Щолокової, Г.Падалки, О.Рудницької та інших учених свідчить про те, що фахова підготовка майбутніх учителів музики у вищому навчальному закладі входить до структури професійної підготовки і передбачає оволодіння студентами комплексом спеціальних знань із дисциплін історико-музикознавчого, теоретичного, вокально-хорового, інструментального циклів.

Слушною є думка О.Апраксіної, яка зазначила: “Складність професії вчителя музики визначається необхідністю тісного взаємозв'язку елементів, які входять у поняття “вчитель” і “музикант”. Він має бути не тільки добре освіченою людиною, яка володіє своїм предметом, а й особистістю у високому розумінні цього слова. Виховуючи дітей засобами музичного мистецтва, він формує світогляд, їхні погляди, поняття, уяву” [1, с. 32].

На інтегративності діяльності вчителя музики, на його загальносуспільному значенні, відповідальності в естетичному вихованні учнів наголошувала і Г.Падалка [5]. На її думку, професія вчителя музики передбачає такі